

Streszczenie rozprawy

Miejsca bez ludzi

Rozprawa *Miejsca bez ludzi* to wieloetapowa, oparta na badaniach artystycznych praca, będąca poszukiwaniem utraconego głosu. Stanowi rodzaj zapisu spotkań z energią opuszczenia. Z każdym z badanych i opisywanych w rozprawie miejsc miałam kontakt poprzez osobistą historię. Bliższą lub dalszą obecność. W różnych czasowościach, różnych stopniach opustoszenia szukałam szczeliny pomiędzy nie zakończoną przeszłością a nie rozpoczętą jeszcze przyszłością, w której, jak opisuje Karen Barad *świat zatrzymuje wspomnienia swoich iteratywnych rekonfiguracji*¹.

Czując potencjał takiej przestrzeni, oddawałam głos miejscom, które ten głos utraciły. Miejscom opuszczonym, zdegradowanym, pozbawionym pierwotnej funkcji. Z jednej strony były to przestrzenie użyteczności publicznej: małe sklepy i zakłady usługowe, gdzie na niewielkiej powierzchni toczyła się społeczna wymiana. Z drugiej zaś takie, w których ślad po człowieku pozostał jedynie w formie fundamentu, studni, czy sadu owocowego. To miejsca, które zostały wzięte w opiekę przez przyrodę. Przyroda otoczyła je troską, zmieniała ich formę, łagodziła nierówności, broniła do nich dostępu.

Moja praca nad „Miejscami bez ludzi” w założeniu w swojej konstrukcji przypomina książkę. Całość układa się w przestrzenną narrację. Poszczególne realizacje (podsumowania w formie wystaw) stanowiły jej rozdziały i usytuowane były w badanych przeze mnie przestrzeniach, chociaż nie za każdym razem. W niektórych sytuacjach, punktem „zbierającym” historie była przestrzeń o podobnym statusie, usytuowana nieopodal. Budując rozprawę jak książkę,

¹ K. Barad, *Troubling Time/s and Ecologies of Nothingness: Re-urning, Re-memembering, and Facing The Incalculable*, [w]: M.Rogowska-Stangret, *Być ze świata*, Gdańsk 2021, s.62.

przyjęłam metodę pracy wieloetapowej, rozwijającej się w rytmie powrotów do obserwowanych przeze mnie miejsc. W pracy tej język wizualny w przenikał się ze słowem. Czasem towarzyszył im dźwięk jako element poszerzający dostępność osobom z dysfunkcją wzroku. Języki te są równoważne, uzupełniają się. Przekazują sobie narrację dialogując ze sobą i z miejscem.

Ważnym elementem narracji były też obiekty, które w tym przypadku przyjęły rolę bohaterów wędrujących z rozdziału do rozdziału. To one stanowiły łącznik pomiędzy miejscem a odbiorcą.

Szukałam języka narracji, gromadząc te miejsca w pamięci, mapując, wracając do nich. Zestawiałam opowieści o powrotach do miejsc przechowywanych w pamięci od dawna z tymi, których obecnie doświadczałam. Fotografując, rejestrując, zapisując, budowałam archiwum znikania, które narastało w rytmie powrotów do badanych przeze mnie miejsc. Na jego podstawie powstała publikacja *Archiwum miejsc bez ludzi* będąca ważnym elementem rozprawy. Myśląc o strukturze książki wyobrażałam sobie napięcie pomiędzy linearną narracją w materialnym obiekcie, jakim jest książka, a poszczególnymi jej rozdziałami usytuowanymi w konkretnych, opuszczonych przestrzeniach. Zbadałam i opisałam dwanaście takich przestrzeni. Powstały ułożone w struktury narracyjne cykle będące reprezentacją badanych przeze mnie miejsc.

Badając energię opuszczenia, czy też emocje związane z opuszczeniem ważna wydawała mi się praca z różnymi skalami. Osobistą i społeczną. Intymną i planetarną. Doświadczając świata poprzez ciało i jego pamięć te skale się przecinają. To, co najbliższe wpływa na obraz całości.

Temat opuszczenia wydaje się być niewyczerpywalny. Dla mnie kończył się wraz z brakiem dostępu do badanych przestrzeni. Jednak kiedy jedno miejsce zamykało się, otwierała się przede mną kolejna przestrzeń z kolejnymi wplecionymi w nią życiorysami. Bo miejsca bez ludzi

wypełnione są obecnością i pustką jednocześnie. Dlatego tak ważne wydało mi się dotknięcie tych kilku momentów i umieszczenie ich w niniejszej pracy doktorskiej. Większość z nich, poza ostatnimi, nie istnieje już w badanej przeze mnie formie. Pozostały odciski ceramiczne, frottage, które nazywałam roboczo „skanami miejsca” oraz fotografie, rzeźby, teksty, dźwięki oraz całe archiwum znikania.

Słowa kluczowe: pamięć miejsca, pustostany, ekonomia bezużyteczności, taktylność miejsca, relacja z przestrzenią, archiwum, intermedialność, książka, obiekt, fotografia, research artystyczny, site specific